

Naročnina
Dnevna izdaja
za kraljevino Jugoslavijo
mesečno 25 Din
polletno 150 Din
celoletno 500 Din
za inozemstvo
mesečno 40 Din
nedeljska izdaja
celoletno v Jugoslaviji 120 Din, za inozemstvo 140 Din

SLOVENE

S tedensko prilogo »Ilustrirani Slovenec«

Cene oglasov
1. stolp. peti vrsta
malih oglasov po 150
in 2. vrsti oglasov
nad 45 mm višine
po Din 2-30, veliki
po 3 in 4 Din, v
uredniškem delu
vrstica po 10 Din
a. Pri večjem
naročilu popust!
Izide ob 4 zjutraj
razen ponedeljka in
dneva po prazniku

Uredništvo je v Kopitarjevi ulici št. 6/III
Rokopis se ne vračajo, ne frankirana
pisma se ne sprejemajo - Uredništva
telefon št. 2050, upravnštva št. 2328

Informativen list za slovenski narod

Uprava je v Kopitarjevi ul. št. 6 - Cerkveni
račun: Ljubljana št. 10.650 in 10.349
za inzerate, Sarajevu št. 7563, Zagreb
št. 39.011, Praga in Dunaj št. 24.797

Proces proti miru Evrope

Roka fašistične pravice je uničila z ustreljenjem v hrbet mlado življenje Vladimirja Gortana, ker je ta povzročil smrt istrskega hrvaškega kmeta Ivana Tuhtana. Tako nekako utemeljuje obsodbo »Giornale d'Italia«. Svet pa, ki tudi nekoliko pozna mišljenje fašistovskih krogov, tej razlagi ne veruje, ker ne more razumeti, kdaj je nastala ta neverjetna vnaša fašistov za istranskega tujerodnega kmeta! A kako bi tudi svet razumel ta motiv, ko pa je vendar proces sam razkril čisto druge razloge, ki so dovedli do ustrelitve Gortana.

V procesu se je zabeležila kot obtežilna okolščina, da je Gortan prepeval hrvatske pesmi in da je obsojal one, ki so peli italijanske pesmi. A Gortan je zakrivil še hujše stvari. Ko so se vršile takomenovane plebiscitarne volitve, je bil Vladimir Gortan po mišljenju fašistov oni kolovodja, ki je organiziral celo gibanje, da se Hrvači teh volitev ne udeležijo. In da bi svoj namen v polni meri dosegel, je hotel s strelji v zrak preplašiti volivce, da bi se vrnili domov in se ne udeležili provokantnih volitev. S tem svojim nastopom je Gortan jasno dokazal, da je proti oficijelni italijanski asimilačni politiki in da bo vedno nastopil proti poitalijančevanju svojih rojakov.

S tem je bila usoda Gortana zapečaten, ker so fašisti že davno dali asimilaciji moč zakona. Poitalijančevanje je kategoričen zakon fašistovske države in kdor se temu upre, je nasprotnik italijanske države. Kdor pa je celo toliko pogumen, da agitira proti asimilaciji, da javno brani najsvetejšo človeško pravico, da ostane zvest svoji materi in svojemu rodu, ta pa je po tem fašistovskem nepisanem ali veljavnem zakonu že zagrešil višek zločina. In zato je padel Vladimir Gortan, zato je bilo sklenjeno, da se izvrši celo njegova usmrtnost na sramoten način.

Seveda ni moglo niti izredno sodišče ves ta dejanski stan gladko priznati in zato so bili potrebni novi očitki, da je mogoče motivirati tako kruto obsodbo. Zato so padle besede o hujškah preko meje, zato se je govorilo, da so bili Gortan in tovariši v zvezi z Orjunaši in komunisti. Tako velika je bila vnaša, da puljski sodniki niti opazili niso, kako smešen je postal njihov argument, ko so metali Orjunaše in komuniste, dvoje največjih nasprotnikov, v en koš.

Sicer pa je ob tej priliki na mestu, da izpregovorimo prav odločno besedo. Najodločnejše protestiramo proti tem podlim očitkom, kakor da bi se z jugoslovanske strani organizirali kakšni vpadi na italijansko ozemlje. Ni dežele v Evropi, kjer bi bila obmejna policija tako močna in številna kot v Italiji. Karabinjerji, miličniki, vojaštvo, finančna straža in še cela vrsta agentov straži to mejo, pa nikdar niso mogle italijanske oblasti pokazati niti enega Jugoslavana, ki bi poskušal vznemirjati prebivalstvo. Pač pa bi mogla Jugoslavija o tej točki spregovoriti čisto drugo besedo. In v belgradski »Politiki« smo pred dnevi na uvodnem mestu čitali, da so še vedno imeli vsi na našem ozemlju aretirani albanski in bolgarski komiti italijansko orožje.

Tako je padel tudi zadnji argument, ki bi ga mogli navesti puljski sodniki proti Gortanu in resnica je sedaj razgaljena do gola. Ne zato, ker je bil ubit kmet Tuhtan, saj se množe govorice, da je padel od fašistov, kar je tudi sam izjavil, temveč samo zato, ker se je uprl asimilaciji, je bil ustreljen Gortan. Strašna puljska obsodba na je preplašila Istro in ji sugerirala, da je vsak odpor ovede, ker čaka vsakogar, ki bi se uprl italijanski asimilaciji usoda Gortana. In samo zato so tudi pozdravljali italijanski listi strahovito obsodbo.

Pa še eno težko dejstvo je treba zabeležiti. V isti sapi, ko se je na puljskem procesu očitalo, da se z jugoslovanske strani vznemirja italijansko prebivalstvo, pa so celo zagovorniki obtožencev odkrito govorili, da treba zasesti še jugoslovansko ozemlje okoli Splita in Zadra ter da mora postati ves Jadran italijanski. S tem je jasno dokazano, da ima italijanska asimilacija ofenzivni značaj, da je ona samo v službi najbolj brezobzirnega imperializma.

Nobena druga reč pa tako ne ogroža miru kot brezobziren imperializem. In zato je bil puljski proces, ki je služil samo temu imperializmu, proces proti evropskemu miru. Tako ga mora presojati tudi kulturni svet, če noče, da ne bodo imperialisti puljskega procesa zažgali nov evropski požar.

Prenos poslov na banovine

Belgrad, 18. okt. (Tel. »Slov.«) Posamezna min. so v smislu zakona o razdelitvi države na banovine konkretizirala določila, kako se naj izvrši prenos poslov iz ministrstev na banovine. Pri tem se je posebno izrazila tendenca, da preide na banovine čim več poslov. Gotove posle bodo odslej naprej upravljali bani tudi kot poslednja instanca. Ministrstva bodo še naprej obdržala nadzorstveno in zakonodajno oblast.

Gospodarska ministrstva prenesejo na banovine skoraj vse, razen onih poslov, ki so nujno v zvezi s centralno oblastjo. Ker se tiče socialnega ministrstva, se omenja, da so bile že preje samoupravne oblasti v velikih slu-

čajih kompetentne za zdravstvene ustanove. Sicer pa bodo odslej banovine prevzele skoro vso kompetenco zdravstvenega oddelka tega ministrstva in se bodo zdravstvene institucije imenovalle mesto državne banske institucije.

Trgovinsko ministrstvo je tudi odločilo, da preidejo vsi akti in prošnje, ki niso v neposredni zvezi s centralno upravo, na banovine. Ministrstvo bo v manjšem obsegu vršilo nadzorstvo in zadnjo instanco nad poslovanjem banovin. Tudi gozdarsko ministrstvo je preneslo mnogo svojih poslov na banovine. Samo bo še nadalje obdržalo eksploatacijo državnih gozdov ter splošno nadzorstveno oblast. Drugi posli preidejo večinoma na banovine.

Podrobnosti s procesa

Trst, 18. oktobra. O poteku puljskega procesa ni lahko povsem objektivno poročati. Razpravi je smel prisostovovati samo tisti, ki je imel posebno dovoljenje od policijskega ravnatelja. Na razpolago so nam le poročila fašističnega tiska, dokler ne objavijo svojih poročil nekateri nemški in francoski novinarji, ki so se menda udeležili procesa. Na fašistični tisk se pač ne more nihče zanesti. Dognano je n. pr., da je neka priča protestirala proti vsebini zapisnika o svojem prvem zaslišanju po preiskovalnem sodniku, ker so bile njene

izjave v zapisniku potrjene in sicer v škodo obtožencem.

Predsednik se za protest priče ni zmenil. Fašistični tisk pa je poročal, da je prav ta oseba izpovedala proti obtožencem.

Namen procesa.

Že iz poročil fašističnih listov pa je razvidno, da sta uporabila državni pravdnik in predsednik tribunala ves svoj vpliv v to, da bi dokazala, da sh hoteli obtoženci uprizoriti pravcati pokolj in da je bil zločin »inspiriran od terorističnih organizacij od onkraj meje«. Zakon o zaščiti države iz leta 1926, ki govori o smrtni kazni, se more tudi po fašistični zakonodaji uporabiti samo tedaj, ako gre za pokolj (strage), izvršen v svrhu atentata proti državni varnosti. V resnici pa so obdolženci kategorično izjavili, da niso imeli namena nikogar ubiti, pač pa samo volivce prestrašiti. Strelji so tudi padli več korakov pred volivce in le nesreča je hotela, da je ena krogla odletela od kamna in smrtno ranila Ivana Tuhtana.

Predsednik je skušal iz vsake priče izviti izjavo, da je čula žvižgati tik poleg sebe nebroj krogel. S tem naj bi bilo dokazano, da so hoteli obtoženci streljati v maso in tako uprizoriti pokolj, ki da ga je preprečil le dohod poštnega avtobusa; v resnici pa je prispel avto šele potem, ko je bilo streljanje že konec.

Zgovorna je tudi okolnost, da ni bil nihče ranjen izmed volivcev iz Kašcerge, proti katerem je bilo na drugem mestu, to je blizu Brestovice, oddanih mnogo streljav. Jasno je torej, da so hoteli napadalcii samo prestrašiti volivce.

Tik pred smrtno obsodbo je Vladimir Gortan na predsednikovo vprašanje, ali bi hotel še kaj pripomniti, odločno izjavil, da ni hotel nikogar ustreliti in da je bil v Jugoslaviji samo dvakrat. Povsem pravilno je izjavil rimski zagovornik med preiskavo dr. Nicolai, da je bila to fantovska šala, ki se je ponesreči izpremenila v tragedijo. Pokolj, ki ga zahteva zakon za smrtno obsodbo, torej ni bilo in tudi ne namena uprizoriti kak pokolj. Državni pravdnik se je celo postavil na stališče, da zadostuje hoteti(!) izvršiti napad proti državni varnosti!

In v čem obstoji atentat proti državni varnosti? »Volivcem zaprejo pot na volišče,« je izjavil državni pravdnik, »radi bi izkopali globok prepad med tujerodci in Italijani, med Istrani in ne-Istrani, med tujerodci in državo. Radi bi dosazali, da obstoji v Istri Slovanom prijazna struja, radi bi premotili tukajšnje prebivalstvo in svoje sodečelane v inozemstvu, s svojim činom bi radi dokazali obstoj slovenskega vprašanja v Istri, ki sploh ne obstoji; odtod možnost jeze, možnost nepremišljenih činov, možnost uporov, možnost krutih kontrastov.« Torej same možnosti in domneve, ki jih človek lahko razprede v neskončnost!

Asimilacija prvi zakon.

Obtožnica navaja, da je bil napad inspiriran od onkraj meje, da se prepreči asimilacija slovenskega življa. Zveze z Jugoslavijo da je imel Vladimir Gortan. Ta pa je med obravnavo svečano izjavil, da je bil v Jugoslaviji le dvakrat, in sicer l. 1925. in l. 1927. in iz l. 1927. datira tudi neke vrste prelaznica, ki jo je izdal Gortanu policijski obmejni komisar na Sušaku. Politično društvo za Istro v Trstu pa je le potrdilo, da je Gortanov jezik srbsko-hrvatski. Niti ena priča ni mogla izjaviti, da je bil Gortan več kakor dvakrat v Jugoslaviji! Priče so samo vedele, da je bil Gortan pač v Jugoslaviji, a več ne.

Predsednik je stavil Gortanu tudi to-le vprašanje: »Iz Jugoslavije ste prinesli s seboj lepih denarcev, da ste potem lahko hodili v rokavicah, kaj?« Obtožence na to: »To so bile obrabljene rokavice, ki mi jih je daroval moj brat, uradnik v Gorici. Denarja nisem imel in iz Jugoslavije sem se vrnil peš.« »Istran Tuhtan,« je izjavil državni pravdnik, »je nanovo posvetil naše pravice na Istro(!). Nasproti Tuhtanu stoji drhal petih orjunašev in komunistov (torej komunistov in orjunašev obenem!). Ko so videli, da jim je ušlo slovensko prebivalstvo iz rok, so se masčevali. Ker ga niso mogli preprečiti s propagando, s sredstvi civiliziranih narodov, da bi v Istri ne smelo biti zapisano »Italija«, temveč ime druge države.«

Fašistična justica.

Na smrt obsojeni Vladimir Gortan je v obtožnici opisan kot glavni kolovodja, ki je napad organiziral in pripravil orožje; financiral pa da je zarot Viktor Bačac. Na podlagi obtožnice so napad s Kamuž-brega izvedli Viktor Bačac, Dušan Ladavac in Alojzij Ladavac, medtem ko je Živko Gortan ostal doma baje z namenom, da pazi, ali pridejo karabinjerji. Vladimir Gortan, da je streljal na volivce iz Kašcerge pri Brestovici, kjer sploh ni bilo žrtve. Ladavac Alojzij ima komaj 17 let in je edini sin vdove, ki je izgubila v vojni moža. Pri vsem tem je državni pravdnik zahteval za vse smrtno kazen! Sodišče je tudi izreklo smrtno obsodbo proti Vladimirju Gortanu, ki se sploh ni udeležil napada na Trvižane pod Kamužbregom, kjer je bil ubit Ivan Tuhtan; vsi drugi so bili obsojeni na 30 letno ječo, torej tudi 17 letni Ladavac Alojzij.

Državni pravdnik je sam ugotovil, da se je proces vršil brez priče.

Obsojenci so sprejeli obsodbo hladno in stoično. Po mnenju tržaškega tiska je tako obnašanje »banditsko(!)«. Zagovornik je vložil prošnjo na kralja za pomilostitev. Ker pa je postopek izrednega tribunala vojaški, gre hierarhična pot skozi armadno poveljstvo v Trstu, ki lahko rekurz zavrne in ga sploh ne dostavi kralju. To se je zgodilo tudi v primeru obsodbe znanega komuniste v Lucci, ki je bil takoj drugi dan ustreljen. Eksekucija se mora izvršiti na licu mesta. Gortan bo ustreljen v Pazinu.

Značilni letaki!

Med obravnavo so neznanci trosili okoli šolskega poslopja, v katerem je zasedal tribunal, italijanske letake »Dol z izrednim sodiščem!« Priče, povečini napadeni Trvižani, so zapustile Pulo pod močnim policijskim spremstvom in iz Pazina so jih prepeljali v avtomobilu domov. Policija je izbirala priče po svoji volji. Sicer je bilo njihovo pričanje le postranskega pomena, ker ni niti ena videla napadalcev.

Idejni povzročitelj obsodbe.

Krivda te nesreče gre pazinskemu občinskemu načelniku Camusu, ki terorizira vse okoliške občine, ki spadajo zdaj v Pazin. Nedeljo pred volitvami je bil v Trvižu in javno zapretel, da morajo priti volit v masi, sicer naj se nikdo ne prikaže več na županstvo! Po njegovi krivdi so bile tudi letošnje volitve krvave, kakor so bile predzadnje, ko so fašisti preprečili dohod okoliškim volivcem na volišče v Pazin, ker so vedeli, da bodo glasovali za slovensko listo. Krvave so bile kakor v Ajdovščini, ko je l. 1924. padel smrtno zadet od fašistične krogle nesrečni Strancar.

Danilo Vivoda.

Po končanih »plebiscitarnih« volitvah so prišli fašisti iz Pulja in Pazina v Berane, ker so bili mnenja, da so prebivalci te vasi streljali na volivce. Imeli so s seboj tudi bencin, da požgo vas. V vasi so izvedli hišne preiskave in aretirali učitelja Zlatića, Janko Bačaca, čegar brat je bil par dni prej izpuščen iz zapor, kjer je znorel od prestanega strahu, dalje Jakob Vivoda, Danilo Vivoda, Janko Ladavac, Petar Sirovič, Milan Sirovič, v Pazinu pa sta bil aretirana Josip in Franjo Paranič.

Moč lire.

Par dni nato so italijanske oblasti razpisale nagrado v znesku 30.000 lir za onega, ki odkrije prave udeležence napade. Te nagrade sta se polakomnila kmeta Fran Tuhtan in Ivan Mišan, ki sta 4 dni po napadu, dne 27. marca izjavila oblastem, da sta v napadu njih spoznala Danila Vivoda in Vladimirja Gortana. Kako malo verjetna je navedba teh ovaduhov se vidi iz tega, da sta oba še isti dan izjavila pred več pričami, da so napad na volivce izvedli fašisti. Toda oblasti so ji ma verjele in Danilo Vivoda in Gortan sta bila aretirana in prepeljana v Rim.

Tu je Danilo Vivoda, ki je bil med volivci in torej ni mogel biti med napadalci, iz strahu izdal »soudelženec«. Nato so bili dne 14. maja aretirani Viktor Bačac, Živko Gortan in Dušan ter Vekoslav Ladavac.

Danilo je bil nato v mesecu juniju izpuščen iz zapor, se vrnil za kratek čas v Berane, nato pa pobegnil preko meje v Ljubljano.

Samoupravno stanje se bo ohranilo

Iziava bana Velje Popoviča

Sarajevo, 18. okt. (Tel. »Slov.«) Belgradski dopisnik »Bosanske Pošte« je javil svoje mu listu razgovor z banom drinske banovine Veljo Popovićem. V tej izjavi je Popović med drugim izjavil: »Z zakonom od 3. oktobra se je razdelila država na banovine zato, da bi se čim koristneje delalo - procvit našega naroda in države. Vsak ban ima splošno in posebno nalogo. Njegova splošna naloga je, delati v duhu proklamacije Nj. Vel. kralja od 6. januarja, da izobrazuje splošno jugoslovansko meščansko zavest med vsemi sloji našega naroda. Specialna naloga vsakega bana je, da dela v interesu naroda v banovini, ki je njemu izročena.

Tako smatram nalogo bana in s to nalogo pred očmi se bom kmalu podal na svoje novo službeno mesto, da razvijem svojo delavnost v smeri teh idej.«

Dopisnik »Bosanske Pošte« ga je opozoril na težkoče njegovega položaja v Bosni in ga vprašal, v katerem pravcu misli razviti svojo delavnost kot ban. Popović je nato izjavil:

»Izredno me veseli, da sem bil imenovan ravno za bana drinske banovine, ker je po geografskem položaju središče naše države in je v jugoslovanskem zmislu duša naše domovine.«

Nato je ban govoril o nalogah šole pri vzgoji naroda. Rekel je, da ima šola dvojno nalogo, in sicer deluje 1. na izobrazbo posameznika, 2. pa vzgaja k skupnosti in k socialnemu delu.

Nato je dopisnik »Bosanske Pošte« vprašal bana, kaj bo z dosedanko upravo, ali bo imel ban poleg sebe pomočnika ali kako ustanovo s posvetovalno naravo. Popović je rekel: »Na vsak način se bo samoupravno stanje v posebnih oblikah ohranilo, toda kako se bo prikrjilo, mi do sedaj še ni znano.«

Belgrad, 18. okt. AA. Prihodnja seja upr. odbora Narodne banke se bo vršila v ponedeljek 21. oktobra dopoldne.

19 strank na Češkoslovaškem

Leta 1925. jih je bilo 31.

V soboto so morale biti vložene na Češkoslovaškem vse kandidatne liste za parlament in za senat. Na nedeljski seji osrednje volivne komisije je bilo ugotovljeno, da je vložnih 19 veljavnih kandidatnih list in sicer v tem vrstnem redu:

1. Komunisti.
2. Združene madjarske stranke.
3. Nemška volivna skupnost, ki jo tvorijo te stranke: Zveza kmetovalcev, Nemška delovna in gospodarska skupnost ter stranka Nemcev iz Karpatske Rusije.
4. Nemški socialni demokrati.
5. Skupna lista Poljakov in židov.
6. Nemška nacionalna stranka.
7. Madjarski mali kmetje.
8. Češkoslovaški narodni socialisti.
9. Vsenemci.
10. Češkoslovenski socialni demokrati.
11. Jurigova stranka (disident slovaške ljudske stranke).
12. Skupina Štíbrnega (disident češl. narodnih socialistov).
13. Češkoslovenski narodni demokrati (vodja dr. Kramář).
14. Češkoslov. ljudska stranka (vodja dr. Šramek).
15. Češkoslovaška republikanska (agrarna) stranka (vodja Švehla).
16. Češkoslov. obrtna stranka.
17. Skupna lista nemške kršč. socialne in nemške obrtne stranke.
18. Slovaška ljudska stranka (Hlinka).
19. Nemški narodni socialisti.

V vseh okrajih ne kandidirajo vse stranke. Največ strank (15) kandidira v volivnih okrajih Brno, Olomuc, Mor. Ostrava in Novo Hradišče, najmanj 11 v Užhradu.

Disident ljudske stranke poslanec Cufih kandidira v petih okrajih na Moravskem in Češkem. Svojo listo je zvezal s Hlinkovo listo.

Kakor se vidi iz pregleda strank, se je več strank združilo na eno listo. Večinoma vse stranke so tudi že izdale svoje volivne proglase.

Popolnoma novo lice ima komunistična stranka. Dr. Šmeral ni več kandidat in od ostalih 40 poslancev kandidira sedaj samo 14 in razen poslanca Harusa vsi na zadnjih mestih. Dosedanji predsednik komunistične stranke je prišel za kandidata v senat. Značilno je, da so od sedanjih 20 komunističnih senatorjev vsi propadli kot kandidati.

Volivni proglas čsl. ljudske stranke

Vse češkoslovaške stranke so tudi že izdale svoje volivne proglase.

Čsl. ljudska stranka naglašja v svojem proglasu, da je ostala stranka čistih rok, kakor je obljubila v volivnem boju l. 1925. Nadalje naglašja proglas, da je ljudska stranka čuvarica narodnega značaja države. V prejšnji vladi ni imela stranka lahkega položaja, vendar pa je dosegla zlasti na polju socialne politike mnogo. Stranka se je vedno trudila, da bi se pravično vladalo do vseh stanov in razredov. Zakaj ljudska stranka je za enakopravnost in proti vsaki hegemoniji ene strankarske koalicije. Potrebno je, da vsi stanovi solidarno delujejo za napredek celote. Proglas poudarja nato važnost kmetijskega, obrtnega in duševnega dela. Zemlja agrarne reforme naj bo dodeljena onim kmetovalcem, ki jo obdelujejo. Lastnik zemlje naj bo kmet, ne pa državni agrarno-reformni urad in zato naj se čim prej izvede vknjižba kmetov na dodeljeno zemljo. Delavstvo tvori velik del prebivalstva in zato ne sme biti izločeno od sodelovanja. Treba je delavstvo socialno zasigurati. Državni uradniki zahtevajo novo ureditev njih mest. Stranka je mnenja, da bi se stanje zboljšalo, če bi se povečale plače onih mest, na katerih uradništvo običajno končuje svoje mesto.

Proglas poudarja, da je samo v krščanski kulturi bodočnost naroda in da je mesto za katoliške otroke le v katoliški šoli.

Čehi in Slovaki morajo braniti dedščino prednikov v svetovlavlaskem narodu. Program sv. Vavla je tudi naš program. Znova, kakor pred 1000 leti, vstaja moderno poganstvo, ne- vera in nenravnost. Zato treba dvigniti svetovlavlaski program, ki je tudi program stranke.

Dva tovorna vlaka trčila skupaj

Belgrad, 18. okt. (Tel. »Slov.«) Danes ob 11.30 se je zgodila na postaji Resnik železniška nesreča, ko sta trčila skupaj dva tovorna vlaka. Materijalna škoda je velika. V tovorni vlak št. 178, ki je stal na postaji Resnik, je zavozil tovorni vlak št. 180, ki je privezil iz Topčidera. Lokomotiva in štirje vagoni tovarnega vlaka št. 180 so skočili s tira. Človeških žrtev ni bilo. Radi nezgode je bil promet ukinjen in so morali vsi vlaki voziti direktno preko Male Krhne v smeri proti Nišu. Do nesreče je prišlo radi tega, ker niso bile kretnice pravilno postavljene. Ravnatelj belgrajskih železnic Naumović ter načelnik Vokanovski sta se takoj podala na lice mesta, da ugotovita vzroke nesreče. Na progi se je vzpostavil promet šele tekom nocojšnje noči.

Obsodba kulturnega sveta

Dunajski listi primerjajo Gortana z italij. junakom Oberdankom

Dunaj, 18. okt. AA. »Neues Wiener Abendblatt« *objavlja na uvodnem mestu članek pod značilnim naslovom »Kri je poseben sok«. Članek je posvečen smrtni obsodbi, ki jo je izrekel izredno sodišče v Pulju nad istrskim omladincom Vladimirjem Gortanom. Težko je izreči sodbo, ali so se sodniki pri svoji smrtni obsodbi ravnali po pravici in resnici. V življenju narodov niso odločilni samo dogodki, temveč predvsem vtisi, ki jih zapuščajo. Italijanski iredentist Oberdank je bil vsekakor prestrogo obsojen na smrt, ker je skušal izvršiti atentat na svojega vladarja. Toda baš njegova oseba in njegova žrtev je razplamtela italijanski iredentizem do največjega vrhunca. Gortanovi sorojaki bodo videli v njem žrtev, ki je padla na oltarju domovine. Mladi Gortan bo postal mučenik naroda. Napeti odnosi, ki obstojajo med obema kraljevinama, se bodo še bolj poostriili. Nesrečni Nemci na Južnem Tirolskem so mirne in miroljubne narave. Oni trpe in molče. Jugoslovani pa so bolj vročega temperamenta in zato zaenkrat še ni mogoče predvideti, kakšne posledice bo še imela smrtna obsodba, ki je padla v Pulju, in streljanje mladega Gortana.*

Sodba „Arbeiter Zeitung“

Dunaj, 18. okt. AA. »Arbeiter Zeitung« *objavlja poročilo svojega poročevalca v Italiji o obsodbi, ki jo je izrekel izredno sodišče v Pulju. Poročilo pravi med drugim: Smrtna obsodba v Pulju pomeni svečan krst jugoslovanskega iredentizma. Vsa znamenja kažejo, da je fašizem jugoslovanski iredentističen pokret potreben. Očividno smatra, da ni nobena žrtev prevelika, da bi prišel do tega cilja. Fašizem ni okleva, da v to svrhu celo zlorabi dostojanstvo italijanskega pravosodja. Dejstvo je, da je bila smrtna obsodba izrečena, še preden se je začela razprava in celo preden je bila uvedena preiskava, in sicer v trenutku, ko je vlada odvzela proces rednemu sodišču in ga dodelila izrednemu tribunalu za zaščito države. Težišče procesa ni bilo v sodni dvo-*

rani, temveč tam, odkoder se niso slišali kriki trpljenja in mučenja, to je v preiskovalnem zaporu. Tu je bila odločena usoda petih istrskih kmetov. Na dan volitev se je streljalo na dveh krajih, v Montu de Camisu, kjer je padla ena žrtev in je bila ena oseba ranjena, in v 30 km oddaljeni Brezovici, kjer so napadalcu streljali v zrak. Gortan se je nahajal v Brezovici in ga zato v kritičnem času niso mogli videti v Monte Camisu. Poročila fašističnih listov, da bi bili obtoženi priznali svoja dejanja, niso točna. Gortan je priznal samo to, da se je ta dan nahajal v Brezovici in da je trikrat ustrelil v zrak. To priznanje je dal v preiskovalnem zaporu, a kasneje je bilo obtoženecm zagroženo, da bodo obsojeni na smrt, ako bi svoja priznanja preklicali. Gortan je bil obsojen na smrt samo zato, da ne bi mogel poročati, kaj je doživel v preiskovalnem zaporu. List nadaljuje, da se mora nahajati fašizem v dolni veliki stiski, ako sega po takih sredstvih, da drži svoje pristaše skupaj.

Obsodba čehoslovaških listov

Praga, 18. okt. AA. Listi objavljajo poročila o usmrtnitvi Vladimirja Gortana v Pulju in o razpoloženju v naši državi. Socijaldemokratski list »Pravo Lidu« *priobčuje pod naslovom »Fašistični umor« *oster napad na Mussolinija in ugotavlja, da je sodišče razsodilo tako, kakor je bilo ukazano z višjega mesta, kar je razvidno iz tega, da je fašistično časopisje že pred razsodbo napovedovalo, da bo Vladimir Gortan ustreljen. Fašistični režim očividno sodi, da bo z usmrtnitvijo in z drakonskim ustrahovanjem preplašil slovansko prebivalstvo v Italiji. List ugotavlja nadalje, da se je hotelo z razsodbo uplivati tudi na Jugoslavijo in da je bila vsa preiskava očividno naperjena proti Jugoslaviji. Preganjanje slovanskega prebivalstva v Italiji je doseglo vrhunec. Fašizem se je zopet enkrat pokazal v svoji pravi luči in izpovedal, kako pojmuje prijateljske odnose za Jugoslavijo**

Vladni načrt za spremembo avstr. ustave

Schober predložil svoj načrt — Državna avtoriteta naj se ukrepi, uprava pa depolitizira

Dunaj, 18. okt. (Tel. »Slov.«) V avstrijskem narodnem svetu je danes zvezni kanceler dr. Schober vložil svoj načrt za spremembo ustave. Predlog zasleduje v glavnem reformo zakonodajnih korporacij, okrepitev državne avtoritete, depolitizacijo uprave in sodstva in novo ureditev položaja zveznega glavnega mesta Dunaja. Glavna pomanjkljivost sedanje ustave je v tem, da je sistem parlamentarnih korporacij naravnost dogmatično pretiran, bolj kakor v vsaki drugi demokraciji. Zato naj se parlamentu postavi na stran kot drugi faktor predsednik zveze, katerega postavi ves narod. Potrebno je, razširiti oblast predsednika s tem, da se mu dovoli pravica razpusta narodnega sveta, da ima vrhovno poveljstvo nad zvezno vojsko, in pravica, da izda odredbe, ki so radi nujnosti v interesu splošnega blagostanja neobhodno potrebne. Za zadnjo pravico, ki pomeni neke vrste izjemno pravo, je treba sopodpisati vlade in naknadne parlamentarne odobritve. Porabiti se sme le tedaj, če brez očitne škode za splošnost ni mogoče čakati na sklep narodnega sveta, in ne sme pomeniti trajne obremenitve za državo, dežele, okraje in občine. Ravno dogodki zadnjih let so dokazali, da je neobhodno potrebna možnost, vzpostaviti izjemno stanje pri znatnejših nemirih.

Dalje predvideva Schoberjev predlog v svrhu, da se prepreči mučni proračunski provizoriji, da ostanejo v primeru nepravočasne sprejetja državnega proračuna avtomatično določbe prejšnjega proračuna.

Število mandatorov za zakonodajne korporacije naj se zniža bistveno, in sicer v narodnem svetu od 165 na 120, pri vseh deželnih zborih pa skupno za okoli 130. Tudi volivna pravica se bo reformirala na ta način, da se predlog o tem izdela s posebno vlogo. Že sedaj se predlaga, da naj se volivna starost za aktivno volivno pravico zviša od 20 na 21 let, za pasivno volivno pravico pa od 25 na 29 let. Uvede naj se tudi splošna volivna dolžnost.

Zvezni svet naj se preosnuje temeljito. Spremeni naj se v deželni in stanovski svet, v katerega naj pošiljajo zvezne dežele svoje deželne glavarje in finančne referente, Dunaj

kot zvezno glavno mesto pa naj dobi položaj, ki mu gre po gospodarskem, finančnem in kulturnem pomenu, dočim obdrži zveza svoj vpliv v vprašanih splošne uprave (posebno policije in šolstva) in računske kontrole. Direktno pravo samoodločbe naroda se naj dovoli z razširjenimi določbami o ljudski zahtevi in ljudskem glasovanju. Volitev zveznega predsednika se vrši pri prvi volitvi z ljudskim glasovanjem. Če pa pri tej volitvi ne bi bilo pozitivnega rezultata, se vrši volitev predsednika potom zveznega zbora, ki obstoja iz zveznega sveta, deželnih in stanovskih svetov, članov deželnih vlad in dunajskega mestnega senata.

Zvezni kanceler dr. Schober je v svojem ekspezu označil sprejem tega predloga kot pogoj za gospodarski, kulturni in politični mir v Avstriji. Svoj govor je končal s tem, da je zagotovil socialni demokratski opoziciji, da vzroki, ki silijo k spremenitvi sedanjega stanja, niso sovražnost vlade in večinskih strank. Zvezno glavno mesto Dunaj bi v vseh stvareh, ki spadajo tudi v drugih deželah v samostojni delokrog deželne uprave, obdržalo v načelu dosedanja prava.

Dalje je zvezni kanceler dr. Schober predložil načrt zakona, ki določa prehodne odredbe do končnega uveljavljanja nove ustave. Po tem predlogu se mora v teku treh mesecev, odkar stopi v veljavo nova ustava, izvoliti novi predsednik po novih določbah. Tretji predloženi zakonski predlog pa določa izjemno stanje, v katerem se varnostne oblasti pooblašajo, da smejo brez odnega povelja vršiti hišne preiskave, kakor pri veleizdaji, motitvi javnega miru, vstaji in nemiru, vohunstvu, dezertaciji itd. Od slučaja do slučaja se naj uvede tudi v Avstriji odpravljena tiskovna cenzura. Dnevnikarji se morajo predložiti tiskovnemu državnemu pravdniku tri ure pred izidom, ostale tiskovine pa en teden prej.

Prvo čitanje vladnega predloga bo prihodnji teden. Heimwehri so že izdali proglas, s katerim označujejo Schoberjevo delo kot zmago njihove misli in zveznemu kancelerju zagotavljajo svojo odločno podporo pri izvedbi tega ustavnega predloga.

Boji v Maroku

Paris, 18. okt. (Tel. »Slov.«) Iz Orana se poroča, da je v južni Algeriji prišlo do težkih spopadov. Večja četa vstajev iz Tafladida je po čakala v zasedi oddelke tujskih legionarjev in ga uničila. Rešilo se je samo 7 mož, mrtvih in ranjenih pa je nad 50. Več letal zasleduje vstaje.

Poljak dosegel višinski rekord

Varšava, 18. okt. AA. Včeraj je avijonlet poljske konstrukcije, ki ga je vodil poljski pilot Wirko, postavil nov svetovni rekord v poletu v višino. Letalec je z enim potnikom in z lasno težino 280 kg doseglo višino 4500 m.

Zaprisega banov

Belgrad, 18. okt. AA. Danes ob 10 dopoldne je bil zaprisen ban Vardarske banovine Zika Lazić. Ob pol 11 je položil prisego ban Zetske oblasti Krsta Smiljanić, a ob 5 popoldne je bil zaprisen ban Savske banovine dr. Josip Silović. Bani so polagali prisego v predsedništvu vlade pred predsednikom ministrskega sveta in ministrom notranjih del generalom Petrom Živkovićem.

Deputacija hrv. kmetov v Belgradu

Zagreb, 18. okt. (Tel. »Slov.«) Danes ob 12 je odpotovala iz Zagreba deputacija 50 predstavnikov hrvatskih seljaških združenj v Belgrad, kjer bodo sprejeti od Nj. Vel. kralja v avdienco. Pred odhodom je dal vodja deputacije izjavo, v kateri je navedel razloge deputacije. Izjavil je, da gradi osrednja zveza hrvatskih seljaških združenj v Zagrebu svoj dom in da gre do Nj. Vel. kralja prosit, da sprejme svoje najvišje pokroviteljstvo nad tem domom. »Vemo, da bo Nj. Vel. kralj največji zaščitnik naše zveze,« *je izjavil vodja delegacije. »Prihajamo k Nj. Vel. kralju ne samo kot svojemu vladarju, temveč k prve- mu zadrugarju v državi. On bo najbolje razumel pomen naših združenj za naš narod.«*

Odlikovani univ. profesorji

Belgrad, 18. okt. (Tel. »Slov.«) Na predlog prosvetnega ministra so odlikovani za službo na zedinjenju pravopisa sledeči gospodje: z redom Karajorgjeve zvezde IV. reda dr. Tomislav Maretić, profesor zagrebske univerze v pokoji, dr. Milan Rešetar, profesor zagrebske univerze v pokoji, dr. Stefan Kulbakin, profesor belgrajske univerze, dr. Dragutin Boranić, profesor zagrebske univerze ter dr. Franc Ramovš, profesor ljubljanskega vseučilišča.

Z redom Belega orla V. razreda je bil odlikovan dr. Stjepan Ivšić, zagrebski vseučiliški profesor.

Ceremoniel za obisk ital. kralja v Vatikanu

Rim, 18. okt. (Tel. »Slov.«) V dobro poučenih krogih se izjavlja, da je bil že sklenjen dogovor o ceremonijelu za obisk italijanskega kraljevskega para pri papežu. Za to se bo z nekaterimi nepomembnimi spremembami porabil tisti ceremoniel, kakor svoječasno pri obisku belgijskega kraljevskega para. Italijanski kraljevski par bo posetil Vatikan najbrž v drugi dekadi meseca novembra. Papeški dvor bo s kraljevskimi častmi sprejel italijanskega kralja ob vходу v vatikansko mesto na trgu svetega Petra. Visoki cerkveni dostojanstveniki bodo potem kraljevski par spremljali v vatikansko palačo. Avdiencia se bo vršila v mali prestolni dvorani, kjer bodo nasproti papeškemu prestolu postavili dva stola za kraljevski par. V prihodnjih dneh pa bodo sprejeti tudi italijanski prestolonaslednik in drugi principi savojske hiše z vsemi častmi, ki pripadajo princem kraljevske hiše.

Zaroka italij. prestolonaslednika

Bruselj, 18. okt. (Tel. »Slov.«) Kakor ravno kar doznava Vaš dopisnik iz zanesljivega vira, pričakujejo v turek prihod italijanskega prestolonaslednika Umberta v Bruselj. V četrtek se bo oficijelno objavila zaroka italijanskega prestolonaslednika z belgijsko princezino Marijo Jose. Italijanski dvor to vest še prikriva.

Francija ne izroči Besedovskega

Pariz, 18. okt. (Tel. »Slov.«) Čuje se, da je Moskva uvedla postopanje za izročitev Besedovskega, da pa je francosko poslaništvo v Moskvi že izjavilo Litvinovu, da francuski zahtevi nikakor ne bo ugodila in da ta zahteva lahko samo še bolj poostri francosko-ruske odnose. Litvinov pa vztraja pri svoji zahtevi.

Boj za svet. šahovsko prvenstvo 15. partija — remis.

Berlin, 18. okt. (Tel. »Slov.«) Danes sta Aljehin in Bogoljubov nadaljevala 15. partijo, ki sta jo včeraj prekinila po 40. potezi. Po nadaljnjih štirih potezah sta se oba mojstra zedinila na to, da ostane igra remis. Stanje po 15. kolu: Aljehin 6, Bogoljubov 4 dobljene partije, remis 5 partij. Jutri bosta igrala 16. igro

Drobne vesti

Tokio, 18. okt. AA. Iz Harbina poročajo, da so se med Kitajci in Rusi razvile ob rekah Sungari in Amurju ter v okolici mesta Sen Kiang Ken, ljute borbe. Kitajci so utrpeli težke izgube, tako da so se morali umakniti na spodnji tok reke Sungari.

Varšava, 18. okt. AA. Predsednik vlade Svitalski je imel včeraj sestanek s poslanci in senatorji vladne večine, na katerem je obravnil potrebo ustavne reforme, ki naj uvrstijo državno avtoriteto ter uredi državno upravo.

London, 18. okt. AA. Zrakoplov »R 101« *je danes preletel Northampton, Rugby, Coventry in Birmingham. Prebivalstvo je z ogromnim navdušenjem spremljalo poskusni polet angleškega orjaškega zrakoplova.*

Karfin, 18. okt. AA. 700 pristaniških delavcev je stopilo v stavko in zahteva znižanje delovnega časa.

MacDonald hoče izvesti pomor. razorožitev

London, 18. okt. (Tel. »Slov.«) Po poročilih večerinih listov je MacDonald v Kanadi v nekem govoru omenil, da hoče iz zdravstvenih razlogov v bližnji bodočnosti misliti na svojo demisijo, vendar pa hoče še prej dokončati pod svojim vodstvom pogajanja s Francijo, Japonsko in Italijo, da zavaruje uspeh pomorske razorožitvene konference. Pred spomladjo torej najbrže ne bo izpremembe v angleškem ministrskem predsedništvu. Kot naslednik prihaja v poštev samo Snowden.